

TIP EĞİTİMİNDE POSTMODERN PROFESYONELLİK EĞİTİMİ: GÜÇLÜ VE ZAYIF YÖNLERİ

Özlem MIDİK*

Öz: Eğitim hedeflerinde postmodernizm, çoğulculuğun kurumsallaşmasını, öğrenenlerde ve eğitim ilkelerinde kendiliğinden organize olan ahlakın güçlendirilmesini, dogmatizmden kaçınmayı, sistematikliğe karşı savaşmayı ve bireysel özgürlükleri vurgular. Eğitim yöntemlerinde ise öğrenen merkezli olmayı, marjinalleştirilmiş/dezavantajlı bireylere duyarlılığı savunur. Çoğulculuk ve görecelik üzerine odaklı postmodernizm günümüzün sosyal, kültürel, ekonomi ve politide kabulü yaygınlaşmış bir paradigmadır. Postmodernizm, farklılıkların ve özel deneyimlerin dikkate alınması gibi önemli katkılarna rağmen, pek çok zayıflık da barındırır. Bunlardan en önemlileri, kuramın çelişik bir yapıya sahip olması, belirli gerçeklerin ve bilginin yok sayılması ve içsel değerlerin varlığına yapılan aşırı övgüdür. Bu zayıf noktalar, tıp eğitiminde postmodernist bakış açısını nasıl müfredata yerleştireceğimiz sorunsalı ile bizi karşı karşıya bırakmaktadır. Mesele şu: teoride postmodernist olabiliriz ancak pratikte postmodern olmak mümkün mü? Eğitimle ilgili yaklaşımlarımız hâlen modernist çerçevede iken, postmodernist bir bakış açısı ile müfredatı nasıl yapılandırabiliriz? Yeni nesil postmodernist bir dünya içerisine doğmuş olabilir ancak bu dünyayı gerçekten içselleştirmiş midir? Bu yazıda, öncelikle postmodernizm felsefesine, modernizmle ilişkisine ve eğitimsel izdüşümlerine; arkasından, profesyonellik eğitiminde neden önemli olduğuna ve tıp eğitimindeki yansımalarına; son bölümde ise postmodernist profesyonellik eğitimi ile ilgili tartışılmalı noktalara değinilecektir.

Anahtar sözcükler: postmodernizm, profesyonellik, eğitim, tıp

Postmodern Professionalism Education in Medical Education: pros and cons

Abstract: In educational goals, postmodernism emphasizes on individual freedoms, the institutionalization of pluralism, the strengthening of self-organized morality in learners and educational principles, avoiding dogmatism and fighting against systematicity. In educational methods, it advocates being learner-centered and paying attention to marginalized/disadvantaged individuals. Postmodernism focusing on pluralism and relativism is a widely accepted paradigm in today's social, cultural, economic and political lives. Although postmodernism enjoys many strong points, such as "fighting against globalization" and "emphasizing dynamism", it has also many weak points. The most important of these are the contradictory structures of theory, the ignoring of certain facts and knowledge, and the excessive praise of given internal values. These weak points confront us with the question of how to put the postmodernist perspective in the curriculum in medical education. The point is: we can be postmodernists in theory, but is it possible to be postmodern in practice? How can we design the curriculum with a postmodernist perspective, while our educational approaches are still in a modernist framework? The new generations may have been born into a postmodernist world, but have they really internalized this world? In this article, firstly, the philosophy of postmodernism, its relationship with modernism and its educational projections will be mentioned. Then, the importance of postmodernism in professionalism education and its reflections in medical education will be discussed. Finally, controversial points about postmodernist professionalism education will be addressed.

Key words: postmodernism, professionalism, education, medicine

1. Giriş

Postmodernizm, günümüzde eğitim dahil olmak üzere çeşitli alanlarda büyük öneme ve etkiye sahip entelektüel akımlardan biridir. Bilgi çağından çıkan bu düşünce bugün sadece bilimsel çevrelerde değil, aynı zamanda çeşitli siyasi, sosyal, eğitimsel alanlarda önemli bir yaklaşımdır. Bununla birlikte, postmodernizm, eğitimsel sonuçları kesin olarak ifade edilebilecek sistematik bir düşünce okulu değildir, hareketin doğası gereği sürekli olarak biçim değiştirir ve farklı eğilimler içerir. Bu nedenle,

postmodernizmin tanımı, modernizm ile ilişkisi ve özellikle eğitimsel etkileri konusunda tartışmalar bulunmaktadır (**Forghani ve ark., 2015; Ellaway, 2020**).

Tıbbi profesyonellik, tıp meslek üyelerinin sahip olması gereken özellikler, değerler ve davranışlar olarak tanımlanmakta, iyi hekim/hekimlik olarak tıp eğitimi literatüründe yer almaktadır. Postmodernizmin tartışılmalı olan yönleri gibi, tıbbi profesyonelliğe

*Doç. Dr. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi, Tıp Eğitimi AD
(ORCID No: 0000-0002-0151-7461)

Geliş Tarihi / Received : 23.05.2020
Kabul Tarihi / Accepted : 20.08.2020

ilişkin kavramsallaştırma ve uygulama bağlamında da tartışmalı yönler vardır. Dolayısıyla hâlen modernist yaklaşımla sürdürülen tıp ve akademi ortamı için postmodernist bir profesyonellik eğitimi ve müfredat önerisi/uygulaması elbette ki 'çok daha fazla tartışma' anlamına gelmektedir. Tıp eğitimi müfredatı için önerdiğim ve bizzat uyguladığım bu yaklaşım bağlamında, bazı tespitlerim ve çıkmazlarım bulunmakta. Bu yazıda öncelikle postmodernizm felsefesine, modernizmle ilişkisine ve eğitimsel izdüşümlerine; arkasından profesyonellik eğitiminde neden önemli olduğuna ve tıp eğitimindeki yansımalarına; son bölümde ise postmodernist profesyonellik eğitimi ile ilgili tartışmalı noktalara değineceğim.

2. Postmodernizm

Bazı uzmanlar, postmodernizm'in modernizmden sonra ortaya çıkan 'yeni bir hareket' anlamına gelen "modernizm sonrası" olduğuna inanmaktadır. Modernizm gerçekleri ve gerçekleri keşfetmeyi vurgularken, postmodernizm her şeyin istikrarsızlığını ve gerçeklerin yeniden yaratılmasını vurgular. Modernizm kesinliğe, gerekliliğe inanırken, postmodernist görüşe göre, hiçbir koşulda evrensel ve sürekli teorik temellerden bahsedilmemelidir; değerler kültürden kültüre farklılık gösteren göreceli şeylerdir (**Forghani ve ark., 2015**).

Bazı uzmanlar ise postmodernizmi 'Batı Modernliğinin bir parçası' olarak tanımlamaktadır. Onlara göre, postmodernizm, modernliğin bazı iddialarını eleştirel bir yaklaşımla ele almakta ve bu iddiaları farklı biçimlerde yeniden üretip inşa etmektedir. Modernist fikir ve ideallerden beslenirken, bazı modernist unsurları reddeder. Örneğin, bütünlük ve meta-anlatılara olumsuz vurgu yaparak, humanist (evrenselci) ahlaki değiştirmek ister. (**Forghani ve ark., 2015**).

2.1. Postmodernizmde ontolojik, epistemolojik ve antropolojik temeller

2.1.1. Nesnelciğin reddi, inşa edilmiş bir durum olarak gerçeklik

Postmodernistler aklın otoritesine ve geçerliliğine tamamen meydan okurken, akli çeşitli dış faktörlerden oldukça etkilenen bir gözlemci seviyesine indirgemişlerdir. Böylece rasyonalizmin en önemli kazanımları olan 'bütünlüğü, zorunluluğu ve kesinliği' tamamen ortadan kaldırmışlar, akıl yerine akla paralel olan 'duygu, algı ve düşünceleri' önemsemişlerdir. Postmodernizm nesnelciği yadsır; her bir insanı kendi özgün kültürü, hedefleri ve değerleri ile bir toplumda büyüyen sosyal bir varlık kabul

eder. Kişilerin ön yargılarının ve zihinsel yönelimlerinin konulara taraf olmalarını sağlayan bir özellik olduğunu ve bunun farklılıkları yaratan varsayımları güçlendirdiğini vurgulamaktadır.

Postmodernistlere göre, gerçeklik hayal ettiğimizden daha karmaşıktır. Tüm canlılar sürekli değişen bir kimliğe sahiptir ve bir insan kendi ihtiyaçlarına, değerlerine ve kültürel geleneklerine uygun gerçeklikler oluşturur. Dolayısıyla gerçeklik toplumsal olarak inşa edilir ve asla öznel değerlerden bağımsız var olamaz. (**Forghani ve ark., 2015**).

2.1.2. Çoğulculuk

Postmodernizm, kesin ve sonsuz gerçekliği reddederek çoğulculuk anlayışına olanak sağlar. "Bütünlük"ün insan zihninde bile olmadığı savıyla herhangi bir bütünlük ve evrensel değerler yadsınır. Postmodernistler epistemolojiden bilgi sosyolojisine inandıkları için, tüm inançların ve bilginin özgün koşullar altında yaratıldığı ve doğruların tam da bu koşullar içinde bulunduğu iddiasına sahiptir. Buna göre, evrende tek bir değer ya da değerler için tek bir kaynak yoktur; aksine, çok sayıda değer ve değerler için çok sayıda kaynak vardır. İnsanlar "sosyal benliklerini" ve ait oldukları grupları daha iyi yansıtabileceğini düşündüğü değerleri kabul etmekte özgürdür. Sosyal gruplar zaman, mekan, kültür, cinsiyet, ırk vb. ile bağlantılı olabilir, bu gruplar kendi değerlerini ifade edebilir ve mevcut sayısız değerden tutarlı bir karışım oluşturabilir (**Forghani ve ark., 2015**).

2.1.3. Dil

Postmodernistler için dil çok önemlidir; dil sadece bir iletişim aracı değil, temelde her şeydir. Onlara göre, zihniyetimizi dil yoluyla buluruz, dil aracılığıyla düşünüp değerleri tanımlarız ve bunları dil yoluyla iletiriz. Postmodernistler "Anlamın" kelimelere bağlı olmadığına inanır; bunun yerine, kelimeler arasında nasıl bir ilişki kurduğumuza ve nasıl bir bağlam yarattığımıza odaklanır (**Forghani ve ark., 2015**).

2.1.4. Görelilik

Mutlak, kesin ve evrensel bir inancı reddeden postmodernistler, bilginin yerel olduğuna ve tamamen özgün kültürlerden ve değerlerden etkilendiğine inanır. Buna göre, hiçbir paradigma diğerinden daha mantıklı değildir. Yorum, algı, bilgi gibi kavramlar sabit ve kesin olmadıkları için, tüm alanlardaki tüm değerler görelidir, dolayısıyla, evrensel ahlaki ve manevi değerler mümkün değildir. Bu nedenle, postmodernizmin belirli bir değer tercihi yoktur.

Herkes sahip olduğu değerleri, değer tercihlerini ve yaklaşımları sıralamalıdır.

2.1.5. Ortak doğanın reddi

Postmodernizm, ontolojik olarak herhangi bir sabit ve kesin gerçeği reddettiği için insanların ortak kökenlere sahip olduğu fikrini de reddeder. İnsan kimliğinin ulusal ve yerel kültür tarafından inşa edildiğine ve özellikle toplumsal cinsiyet, sosyal sınıf ve ırk gibi üç temel kültürel nitelikten etkilendiğine inanır. Bir insanın doğası ve gerçekliği nerede doğduğuna ve hangi toplum ve kültürde büyüdüğüne ve hangi değer ve eğitim sistemini kabul ettiğine bağlı olarak diğer insanların doğası ve gerçekliğinden farklıdır. Hatta aynı insanın doğası ve gerçekliği de, gelecekte veya geçmişte mevcut halinden farklıdır. Bu nedenle, insanlar ortak bir doğaya sahip olmadıkları gibi, bir kişinin de tüm yaşamı boyunca ona eşlik eden ve kişisel birliğini koruyan tek bir gerçekliği yoktur, aksine, bir kişi kendi içinde de farklı gerçeklikler barındırır. Postmodernizmin öznesi günümüzde yaşar; geçmişle ya da geleceğiyle anlamlı bir bağlantısı yoktur (**Forghani ve ark., 2015**).

2.1.6. Sosyal-kültürel kimlik olarak öz

Postmodernistler, dünyayı yöneten sistemlere karşı kişisel özgürlüğü vurgular. Kendilerini anti-emperyalist ve otorite karşıtı bir okul olarak görseler de, toplumsal, kültürel belirlenimlerin de önemini tanımak zorunda kalırlar. Bir başka deyişle, insanın toplum ve topluma egemen olan kültür içinde çözüldüğünü, dolayısıyla, inşa edilen ve çeşitli belirlenimlere maruz kalmış bir özne olduğunu kabul ederler. Postmodernistler "kişi", "ben" veya "bağımsız benlik" teorisinin aksine "benliği" "sosyal-kültürel bir kimlik" olarak ele alır. Buna göre, gerçek ve orijinal bir "ben" asla tanımlanamaz; daha ziyade, bireylerin davranışlarını ve kimliklerini anlamının yolu her zaman sosyal ilişki ağlarını tanımlamaktan geçer. Bir kişiyi tanımak için, onu kapsayan daha büyük sosyal-kültürel çevreyi bilmek gerekir (**Forghani ve ark., 2015**).

2.1.7. Dışsalılık

Postmodern düşüncede doğal ve içsel değerler yoktur; değerler kültürel ve sosyal etkenler ve tartışmalar yoluyla seçilir. Bu nedenle, mütevazı ve uygun bir insan olmak tamamen zamana, mekana ve sosyal, kültürel ve tarihi koşullara bağlıdır (**Forghani ve ark., 2015**).

2.2. Postmodernizmin eğitimsel izdüşümü

2.2.1. Çoğulculuğun kurumsallaşması

Çoğulculuğa inanan postmodernistler, insan yaşamının amacının toplumun seçtiği değerlere göre

değişkenlik göstereceğini iddia eder. Eğitim, çeşitli yaklaşımların ve kültürlerin çoğulculuğunu tanıyıp kurumsallaştırmaya çalışmalı ve böylece toplumsal uyumu geliştirmelidir. Postmodernizme göre, kültürel homojenleşmeyi ve küreselleşmeyi geliştirmeye çalışan batı toplumları, mevcut eğitim koşullarını gerekli ve değişmez olarak görür ve eğitimcilerin de bu sisteme adapte olması gerektiğini vurgular. Oysa, okullar politik ve sosyal değişimler yaratacak yerler olmalı, eğitimciler ve öğrenciler bazı değişiklikler yapma ve dünyayı egemen iktidar söylem ve eylemlerinden kurtarma rolünü sahiplenmelidir. En önemli eğitim hedeflerinden biri, ötekileştirilenlere karşı sosyal sorumluluk duygusunun güçlendirilmesidir. Diğer bir deyişle amaç, eşitsizlikle mücadele edebilmek ve temel insan haklarını geliştirmek için öğrencilerin sayısız kimliğini geliştirmektir (**Ellaway, 2020**).

2.2.2. Merkezi olmayan otorite

Postmodernizm, kendilerini merkezi, yaygın ve yıkılmaz olarak gören değerlere ve sistemlere karşı düşmanca davranır ve hiçbir otoritenin kabul edilebilir olmadığına inanır. Buna göre, her türlü dogmatizm ve otoriterlik yadsınmalı, tüm kültürler ve değer sistemleri eşit görülmeli ve benimsedikleri sosyal ve kültürel değerlere uyarlanabilen ve eşit insanlar geliştirilmelidir. Eğitim, toplumda hoşgörü kültürünü kurumsallaştırmak için bir araç olmalıdır. Postmodernist eğitim yöntemleri için önemli olan, sosyal tartışmalar yapmak ve ötekileştirilmişlere -yani, sosyal, kültürel ve ekonomik olarak marjinalleşmiş insanlara -karşı bir sosyal sorumluluk duygusunu geliştirmektir.

2.2.3. Adaletin kurulması ve üstünlüğün reddi

Postmodernistler, egemen iktidarlara, küreselleşmeye ve çeşitli ortak dinlere, ulusal, ırksal ve toplumsal cinsiyete dayalı önyargılara yönelik eleştirel yaklaşımıyla toplumların bu önyargı ve adaletsizliklerden özgür olmalarını ana hedef olarak benimser. Bu nedenle öğrencileri adaletsiz eğitsel uygulamalardan ve sistemlerden korumayı ve onlar için adaleti tartışılabilir kılmayı önemser. Öğrenciler, hem adaletsizliğin ve zulmün insan topluluklarının vazgeçilmez, değişmez gerçekleri olmadığını fark edecekleri bir düzeye ulaşmalı hem de bireysel deneyimlerinin sosyal koşullardan ne kadar etkilendiğini anlamalıdır.

2.2.4. Kendi kaderini tayin eğitimi

Postmodernizme göre, bilgi ve becerilerin edinilmesi ve bilimsel alanlarda uzmanlaşma bir amaç olamaz. Eğitimin en önemli amacı, öğrencileri politik-sosyal alanlara aktif olarak katılmaya hazırlamak

ve hakimiyet altındaki ötekileştirilmiş sosyal grupların olumsuz koşullarını değiştiren temel düzeltmeler ve dönüşümler yaratmak olmalıdır. Öğrencilerin toplumsal dönüşüm yaratma taahhüdü üzerine eğitilmesi önemlidir.

Okullar, tüm öğrencilerin yeteneklerini hayata geçirmek için kendilerini yeniden yaratma şansına sahip olmalarına izin vermelidir. Bir eğitim sistemi, öğrencilere sadece bilgi kazandırmamalı, mevcut sosyal ve politik bildirimlerle mücadele etmek ve onları değiştirmek üzere eleştirel akıl yürütme kapasitelerini geliştirme fırsatı da sunmalıdır. Eğitim programına okul içi ve dışı tüm deneyimler olarak bakan postmodernizm müfredatı, öğrencilerin çelişkileri, sosyal eşitsizlikleri ve hakimiyeti tanımlayabilen ve anlayabilen vatandaşlar olmalarını hedeflemektedir (**Forghani ve ark., 2015**).

2.2.5. Demokratikleşme

Postmodernistlerin görüşüne göre, eğitim doğal olarak demokratik ve eşit bir toplum yaratmayı amaçlayan bir süreçtir. Demokrasi modern çağda arzulanan bir unsur olarak gerçekleşmemiş, daha ziyade belirli bir kültürün hakimiyetine odaklanmıştır. Bu nedenle gerçek bir demokrasinin önündeki engel, sosyal grupların ırkçılık, cinsiyetçilik, milliyetçilik vb. hakim eğilimler tarafından marjinalleştirilmesidir. Eğitim, demokrasinin geliştirilmesi üzerine inşa edilmelidir (**Forghani ve ark., 2015**).

3. Profesyonellik ve postmodernizm

3.1. Profesyonellik müfredatı neden postmodernist olmalı?

Hekimlerin profesyonel olması üzerine çağrılar geçmişe dayanmaktadır. Bu çağrılardan biri profesyonelliği gelişen ve dinamik bir güç olarak gören ve bir sistem yaklaşımı içerisinde ele alan Flexner'e aittir. Flexner'in evrenindeki profesyonel hekim, klinisyen ve tam zamanlı akademisyen-bilim insanı olarak tanımlanmıştır. Flexner, klinisyen hekimliği değişen sosyal güçlerin ürünü olarak, ikincisini ise sosyal değişim için bir güç, yani tıp eğitiminin yeniden yapılandırılmasının çekirdeği olarak görmüştür. Ona göre, profesyonel hekim mesleki hakimiyet (professional dominance) ve özerkliği (professional autonomy) savunan, özgecil (altruizm) klinisyen-akademisyendir. Flexner'in profesyonellik kavramsallaştırmasında ticaret ve profesyonellik yan yana gelmezken hekimin yaşam tarzına ilişkin bir vurgu bulunmamaktadır (**Hafferty ve Castellani, 2010**).

Flexner'den bu yana tıp uygulamasının içerik ve organizasyonu dâhil pek çok alanda değişim yaşanmış, bu alanlar daha nüanslı ve karmaşık hâle gelmiştir.

Tıbbın sistemle olduğu kadar toplumla ilişkisi de karmaşıklaşmıştır. Flexner'a iyi hizmet etmiş olan kavramlar artık sağlamlıklarını kaybetmiştir. Bununla birlikte, geriye kalan belki de tek şey Flexner'ın, profesyonelleşme sosyal değişimin etkileşimi konusundaki sistem odaklı yaklaşımıdır.

Profesyonellik ve ticarileşme arasındaki gerilim günümüzde devam etmektedir, ancak Flexner döneminde olduğu gibi yapısal bir gerginlikle değil. Diğer taraftan, bireysel özgürlüklerce desteklenen ve yeni neslin önemseydiği iş-yaşam dengesi diye bir kavram girdi hayatımıza. Sağlık işgücü farklılaştı, farklı meslek grupları ile ekip çalışma kriterleri daha görünür oldu. Flexner'in yaşadığı döneme özgü olan özel mesleki hâkimiyet ve özerklik kavramları, hekimin işçi olduğu bir düzenekte anlamını yitirdi.

Bugün tıp karmaşıklık denizinde çalkalanıyor. Milyonlarca insanın temel tıbbi hizmetlere erişimi yok. Sağlık eşitsizlikleri çok fazla. Hasta güvenliğini artırma çabaları labirente benzemekte. Hasta bakımında kalite zor ve kalite girişimleri çoğu zaman çelişkili. Sağlık harcamaları çok yüksek. Tıp fakültesi mezunları mahkemelerle cebelleşiyor ve yaşam tarzı seçimleri nedeni ile birinci basamak hizmetinden ve cerrahi branşlardan vazgeçen çok sayıda tıp fakültesi mezunu bulunuyor. Geleneksel öğretim uygulamalarında ise değişim/gelişim yaşanmakta. Yeni hekimlerin geleneksel profesyonel değerlere bağlılıklarıyla ilgili tartışmalar ise sıkça dile getirilmekte. Araştırmacı, eğitimci ve klinisyen rollerindeki çatışmalar ise medya sektörünün ekonomik fırsatçılık ve çıkar çatışmaları kavramları altında en önemli malzemesi haline geldi.

Profesyonel hekimin ne anlama geldiğine dair geleneksel anlayışlar, günümüzde sistematik olarak ne gerçekçi ne de sürdürülebilir. Bu tespit, nostaljik profesyonellik anlayışı üzerinden tıp eğitimi süreçlerinin yapılandırılmaması gerektiğini bize göstermektedir. Hafferty ve Castellani (**2010**) tam bu noktada bize akıl açıcı bir çerçeve sunmaktadır.

Castellani ve Hafferty (**2006**), tıbbi profesyonelizmi iç ve dış faktörlerin etkilediği yeni ve karmaşık bir sistem olarak görmekte, profesyonelizmin çeşitlilik gösterdiğini ifade etmektedir. Hipokrat öğretisinin savunduğu değerleri gösteren nostaljik profesyonelizm yanında altı yeni profesyonelizm türü tarif etmektedir. Castellani ve Hafferty 10 anahtar özellik üzerinden önem düzeyine göre değişen çizgide profesyonelizm türlerini tanımlamaktadır (**Hafferty ve Castellani, 2010**):

I. Nostaljik profesyonizm: Academic Medicine (Acad Med), New England Medical Journal of Medicine (NEJM), Annals of Internal Medicine (Ann Intern Med) gibi dergilerle, ABIM, AAMC, ACGME, AMA gibi imtiyaz ve otorite sahibi gruplar tarafından savunulan ve geleneksel değerlerin tekrar gündeme gelmesini, mesleki hakimiyet ve otonominin tekrar kazanılması gerektiğini ifade eden eskinin profesyonizmi olarak tanımlanmaktadır.

II. Akademik (academic) profesyonizm: Akademik tıp okulları ve ilgili tıbbi organizasyonlarda görev yapan, nostaljik profesyonizme benzer görüşleri savunan hekimler tarafından bu değerlerin öğrencilere aktarılması isteğiyle benimsenmektedir. Otonomi ve mesleki hâkimiyet, önem sırasında üst sıralarda yer almamaktadır.

III. Girişimci (entrepreneur) profesyonizm: Klinik uygulamaların kazanç kapısı olarak keşfedilmesiyle muayene ve operasyon odaları ile büyüyen merkezler artmış, bu alandaki etik kurallar belirlenerek nostaljik formun karşıtı olan girişimci profesyonizm doğmuştur. Her alandan hekimler yer almakla birlikte, bu türü benimseyen hekimler sıklıkla

cerrahi ve plastik cerrahi uzmanlık alanlarında görev yapmaktadır.

IV. Yaşam biçimi (lifestyle) profesyonizmi: Ekonomik, politik, kültürel değişimin ürünü olarak girişimci profesyonizmden türeyen bu türü benimseyen hekimler, nostaljik profesyonizme inanmakla birlikte iş dışı değerleri benimsemekte, kendi ilgileri ile hasta ihtiyaçlarının karşılanmasının bir dengede olması gerektiği düşünmektedir. Genellikle yarı zamanlı-maaşlı çalışma pozisyonlarını savunan sıklıkla 40 yaş altı, genç kadın hekimler tarafından benimsenmektedir.

V. Deneysel (experimental) profesyonizm: Akademik profesyonizmin bir versiyonu olan bu türde hekim ve araştırmacılar otonomi, teknik yetkinlik ve kar amacı gütmeyen gerekli olduğunu savunmakta, akademik tıp merkezlerinin sağladığı prestiji öncelemektedir.

VI. Yansıtıcı olmayan (unreflective) profesyonizm: Sağlık sistemi ve uygulamalar ile ilgilenmeden rutin işlerin sürdürüldüğü bu türü sıklıkla ileri yaşlardaki hekimler benimsemekte, otonomi, özgecilik ve yetkinliği önemsemektedirler.

Tablo 1. Anahtar özelliklerin belirlediği önem düzeyine göre tıbbi profesyonizm formları (Castellani ve Hafferty, 2006)

	Nostaljik	Girişimci	Akademik	Yaşam biçimi	Deneysel	Yansıtıcı Olmayan	Eylemci
En önemli	Otonomi	Ticari tutum	Özgecilik	Otonomi	Otonomi	Otonomi	Sosyal adalet
	Özgecilik	Otonomi	Kişilerarası yetkinlik	Yaşam biçimi	Teknik yetkinlik	Kişilerarası yetkinlik	Sosyal kontrol
	Kişilerarası yetkinlik	Teknik yetkinlik	Teknik yetkinlik	Mesleki ahlak	Ticari tutum	Mesleki ahlak	Özgecilik
	Kişisel ahlak	Mesleki hakimiyet	Yaşam biçimi		Mesleki hakimiyet	Özgecilik	Mesleki ahlak
	Mesleki hakimiyet				Özgecilik		
	Teknik yetkinlik						
	Sosyal kontrat	Yaşam biçimi	Kişisel ahlak	Ticari tutum	Sosyal kontrat	Teknik yetkinlik	Kişilerarası yetkinlik
Orta önemli	Sosyal adalet	Kişisel ahlak	Mesleki hakimiyet	Kişilerarası yetkinlik	Kişisel ahlak	Yaşam biçimi	Teknik yetkinlik
			Sosyal kontrat	Teknik yetkinlik		Mesleki hakimiyet	Otonomi
			Otonomi				
	Yaşam biçimi	Kişilerarası yetkinlik	Sosyal adalet	Özgecilik	Sosyal adalet	Ticari tutum	Yaşam biçimi
En az önemli	Ticari tutum	Özgecilik	Ticari tutum	Sosyal kontrat	Kişilerarası yetkinlik	Sosyal adalet	Ticari tutum
		Sosyal adalet		Sosyal adalet	Yaşam biçimi	Sosyal kontrat	Mesleki hakimiyet
		Sosyal kontrat		Mesleki hakimiyet			

VII. Eylemci (activist) profesyonizm: Sağlık hizmet merkezlerinde sosyal adalet inancıyla çalışan hekimler tarafından benimsenen bu türde hipokratik öğreti temelinde sosyal adalet, toplumsal sözleşme, özgecilik savunulmaktadır (Tablo 1: Tıbbi Profesyonizm Formları)

Karmaşık sisteme uygun düşen bu profesyonellik çerçevesi, postmodernist yaklaşıma karşılık gelmektedir. Buna göre, bir tıp eğitimcisine düşen rol, farklı profesyonellik türlerinin farkında olmak, öğrencilerin de farklı profesyonellik anlayışları olabileceği kabulü üzerinden onları düşünmeye teşvik etmek, yani postmodernist bakış açısı aracılığıyla profesyonellik müfredatını yapılandırmanın yollarını bulmaktır (**Castellani ve Hafferty, 2006**).

3.2. Postmodernist Profesyonellik Müfredatının kapsamı

Tıbbi profesyonellik müfredatının yapılandırılması, profesyonelliğin kavramsallaştırılması ile başlar. Kavramsallaştırma süreçlerinde öğrencilerin kendi profesyonellik anlayışlarını ortaya koymalarına fırsat verilmeli, her hekimin farklı profesyonellik anlayışı olabileceği vurgulanmalı, profesyonelliğin bir süreç olduğu ve zaman içerisinde değişebileceği kabulü ile sürekli mesleki gelişim çerçevesinde kendi anlayışlarını yeniden üretmeleri istenmelidir.

Kavramsallaştırma süreçlerinde profesyonel ve profesyonel olmayan davranışlar üzerine sık tartışmalar yapılmalı, bu tartışmaların çoğulcu bakış açısı ve ortamlarda yürütülmesine fırsat verilmelidir. Öğrenciler farklı yaklaşım ve kültürlerin farkındalığını geliştirmek ve bunları saygıyla karşılamak üzere yönlendirilmelidir. Algı, varsayım, inaç ve düşüncelerin çeşitliliği üzerine kabuller için öğrencilerle sosyal sorumluluk projeleri yürütülmelidir.

Kavramsallaştırma süreçlerinde dünden bugüne tıp uygulamalarının ve bu süreçte değerlerin/hekim özelliklerinin nasıl değiştiği üzerine odaklanılmalıdır. Değişim paylaşılırken sosyo-ekonomik ve politik her alandan yararlanılmalı, tıp mesleğinin özeleştirici gerektiren yönleri tartışmaya açılmalıdır. Öğrencilerin yürürlükte olan tıp uygulamaları ve bunların nasıl geliştirilebileceği üzerine düşünmeleri/yorum yapmaları ve üretmelerine fırsat verilmelidir. Müfredat, politik ve sosyal değişimi yaratmak için öğrencileri motive etmelidir.

Profesyonellik tanımı çok geniş olabilir ancak mutlaka olması gereken en önemli başlık, 'önyargı, ayrımcılık, damgalama, ötekileştirme'dir. Öğrencilerin özellikle marjinalleştirilen, dezavantajlı gruplar için

ötekileştirmeyle, eşitsizliklerle mücadele etmesi sağlanmalı ve temel insan haklarını geliştirebilmek üzere kendilerine fırsat tanınmalıdır. Dogmalar, otoriteler, adalet ve demokrasi konusunda tartışmalar yapılmalı, en iyi rol model örnekleri ile öğrencileri karşılaştırmalı, deneyim paylaşım oturumları ile öğrenci farkındalıkları artırılmalı, sorumluluk almaları için onlara fırsat verilmelidir.

Profesyonellik müfredatı aslında öğrencilerin sayısız kimliğini geliştirmeyi hedeflemelidir. Bu kimlik gelişimi sürecinde çeşitli konular, çeşitli yöntemler, çeşitli ortam ve eğitimciler öğrencilere yardımcı olmak için araç olarak kullanılmalıdır. Postmodernizmin 'kendi kaderini kendin tayin et' anlayışı profesyonellik müfredatının tüm süreçlerinde 'gerçek' öğrenci/öğrenen merkezli uygulamalarla kendini göstermelidir.

3.3. Postmodernist profesyonellik müfredatının çıkmazları

3.3.1. Tıp eğitimi müfredatında baskın anlayışın modernizm olması

Baskın anlayışın hâlen modernizm olduğu tıp müfredatlarında nesnel ve mutlak olguların reddedildiği, kişisel, çoğul algı/değerlerin birlikte ele alındığı bir yaklaşımın sergilenmesi oldukça zordur. profesyonelliğin kavramsallaştırılması süreçlerinde postmodernizm anlayışı ile hareket edilebilir, öte yandan, ölçme ve değerlendirme zamanı geldiğinde kriterlerin ne olduğu konusu tartışmalıdır.

Profesyonelliğin müfredata entegrasyonundan önce fakültelerin eğitim yönetimleri tarafından profesyonellik kavramı ele alınmalı ve fakültenin profesyonellik anlayışı ortaya konmalıdır. Akademik çerçevede yapılacak olan bu çalışmanın sonuçları şimdiden bellidir. Paydaşlar genişletildiğinde ise Hafferty'nin türlerine benzer anlayışlar ortaya çıkacaktır. Çıktı temelli anlayış üzerine kurulu tıp eğitim müfredatlarında hangi anlayış üzerinden müfredat oluşturulmalıdır? Sıklıkla fakülteler paydaş görüşlerini kısıtlı düzeyde dikkate almaktadır. Bu durum modern bir tıp müfredatı oluşmasına neden olacak, keskin sınırlı bir müfredat oluşturulacaktır. Bu durumda aslında çok sorun yok. Asıl sorun, çok paydaşlı olduğunda ve eğitim yönetimi Hafferty türlerini kabul ettiğinde ne olacaktır? Çıktı temelli müfredat modernist yapının bir uzantısıdır ve kesinlik, bütünlük bekler. Postmodernist bir anlayışla profesyonellik müfredatı ise tartışma odaklıdır ve net bir çıktıya ulaşmanız mümkün değildir.

Mesleki alanın içi ve dışı ile ilgili kavram olan profesyonelliğe bakış:

Profesyonellik, profesyonellerin üzerinde anlaşığı bir dizi taahhütü tanımlar. Bu taahhütler, bir yandan, hizmet alıcılarının yararlarının dikkate alınmasını gerektirmekte, diğer yandan, söz konusu mesleğin durumunu, güvenilirliğini ve saygısını koruyarak, belirli etik ve törenlere bağlı kalmayı gerektirmektedir. Farklı bir ifadeyle, profesyonellik, mesleki alanın içi ve dışı ile ilgili bir kavramdır (**Namazi, 2018**).

Mesleki alanın içi ile ilgili kavram olarak profesyonellik: Michael Foucault (1926-1984), söylemi (discourse) dünyaya uygulanan şiddet olarak tanımlamıştır. Meslekleri tipik söylem örnekleri olarak kabul ettiğimizde, profesyonellik açıkça meslekleri kontrol etmek ve kısıtlamak için bir araçtır. İki yönlü hedefleme yoluyla (hem mesleğin içinde hem de dışında), profesyonellik sürekli değerlendirme, profesyonelleri sınıflandırma, mesleklerin geçerliliğine dayalı bölümler oluşturma ve bölümün diğer tarafını reddetme ile ilgilenmektedir. Dahası, mesleklerin hareketine karşı hiçbir şeyin gerçekleşmemesi gerekmektedir, çünkü mesleklerin geçerliliği ve kamuoyu güveni zarar görmemelidir. Böylece profesyonellik, profesyonel krizlerin açığa çıkmasını ve belirginleşmesini önler.

Mesleki alanın dışı ile ilgili kavram olarak profesyonellik: Halkın doktorlarına duyduğu güvenin temelini oluşturan tıbbın en değerli ürünü olarak lanse edilen profesyonellik 'geniş saldırı altında' sloganı ile günümüzde konuşulmaktadır. Genel Tıp Konseyi (GMC), tıbbi profesyonelliğin yeniden tanımlanmasını, 'ustalık, özerklik, kontrol, güç, ayrıcalık ve özenetim' gibi eski profesyonellik kavramlarının yok edilmesini ve hasta merkezli profesyonelliği vurgulayan bir anlayışla profesyonelliğin yeniden tanımlanması gerektiğini ifade etmiştir. Bu, profesyonelliğin meslekle ilgili değil, hastayla/toplumla ilgili olduğunu savunan görüştür (**Smith, 2006**).

Profesyonellik köken olarak meslek kavramına dayanır. Her iş ya da uğraş meslek değildir. Meslek olabilme kriterleri tanımlıdır. Öte yandan, son on yılda 'işlerin bu kriterleri yerine getirerek meslek olma çabası içerisine girdiği görülmektedir. Profesyonellik 'meslek üyelerinin sahip olması gereken nitelikler' olarak tanımlanırken artık 'meslek' kavramına atfedilen anlam değiştiğinden bildiğimiz anlamda 'meslek üyelerine ilişkin değerler'in de değiştiği gözlenmektedir (**Ellaway, 2020**). Günümüz modern/postmodern yapısı meslekleri, meslek üyelerini,

öğrenci, hasta ve toplumu farklı alanlarda etkisi altına almıştır. Bu etkiyi etik, bireysel ve sosyal değerlerin artık eskisi kadar kolay tanımlamadığı durumlarda da görmekteyiz. Dolayısıyla ne profesyonelliği tanımlayabiliyor, ne de profesyonel olmayan davranışları ortaya koyabiliyoruz. Bu durum mevcut literatürü de yetersiz kılmakta, profesyonellik ile ilgili bir eleştiri/değerlendirme yapmak zorlaşmakta ve tıp eğitimi uygulamalarında belirsizlik/kaygı durumları bulunmaktadır.

Postmodern bir müfredatta öğrencilere bu iki bakış açısını da sunmalı ve öğrencilerin kendi bakış açılarını oluşturmaları/geliştirmelerini istemeliyiz. Peki, fakültenin bu noktada görüşü önemli midir? Mezunlarını bu iki bakış açısının da değerli olduğu konusunda eğitebilir mi?

Profesyonellik bir nevi tıbbın toplumla sözleşmesidir. Bu sözleşmeye (social contract) uygun davran(a) mayan eğitim kurumlarının rol model olarak toplumla olan sözleşmenizi unutmayın demeye hakkı var mıdır?

Çıktıya dayalı eğitim yaklaşımı ile ilgili sorunlar:

Bizler, tıp eğitiminin modernist bakış açısı ile yeterliğe dayalı müfredat yapılandırması ve değerlendirmesini yürütmekteyiz. Oysaki yeterlik üzerinden geliştirilmiş anlayış, klinik performansın indirgemeci görüşüne sahiptir ve geliştirilmesi ve değerlendirilmesi gereken yeterliliklerin dar gelişimini desteklemektedir. Oysaki klinik performans bütünseldir ve ustaca entegrasyon gerektirir (Rolf, 2001).

Biz eğitimciler her bir çıktıyı değerlendirdiğimizden emin miyiz? Profesyonellik çıktısını nasıl bir düzende bütünsel ve entegre olarak ölçebiliriz? Postmodern bakış açısına göre, kesin olarak ölçüm yapmak mümkün değildir? O zaman nasıl bir yaklaşımımız olmalı? Tartışma yaptığımız etkinlikleri yoruma dayalı sorularla ölçmek mümkün müdür?

Özgecilik kavramı ile ilgili sorunlar:

"Özgecilik" terimi, 19. yüzyıl Fransız filozof Auguste Comte tarafından "egoizme" karşıtlık olarak tanımlanmıştır. Kendinden öte başkalarının çıkarları için çalışmayı ifade etmektedir. fedakarlık olarak da tanımlanan özgecilik Herbert Swick için tıp mesleğinin en önemli parçası olarak tanımlanmıştır (**Swick, 2000**). Bununla birlikte, halkın tıp mesleğine ilişkin beklentileri son elli yılda radikal değişiklikler geçirmiştir. Tıp, ticari uygulamalara ve performans sistemlerine tabi olan doktorlarla giderek daha fazla

hesap verebilirlik ve hasta merkezli olacak şekilde yürütülmektedir.

Profesyonellik içinde fedakarlık/özgecilik en sıcak tartışma alanlarından biridir. Bir grup, bu kavramın meslek üyelerine ahlaki üstünlük iddiası verdiğini, bir yandan da büyük bir sorumluluk yüklediğini ifade etmektedir. Pek çok tıp eğitimcisi, özgecilik kavramını korumaya isteklidir, ancak bazıları özgecilik terimini kullanmaktan çekinmektedir. Fedakarlığın sağlıklı bir iş hayatı dengesini korumakla çeliştiğini ifade edenler bulunmaktadır. Uygulamalarda fedakarlık yapılmadığını düşünen halk ve fedakarlık yapmak istemediğini düşünen hekimler olmasına karşın, tıp eğitimi fedakarlık terimini destekliyor gibi görünmektedir. Tıp eğitim süreçlerinde 'tıp fedakarlık gerektirir' söylemi oldukça yaygındır ve sürekli yeni nesle aktarılmaktadır. 2175 tıp öğrencisinin %69'unun "tıp fedakarlık gerektirir" cümlesine katılması ilginçtir (Harris, 2018).

Fedakarlık peşinde koşmanın bizi uzun vadede koruyamayacağımız ahlaken yüksek bir düzeyde yaşamaya teşvik ettiğine dair söylemler de bulunmaktadır. Fedakarlık eski zamanlara ait -nostalgik- bir kavram olarak 'patronluk taslamaya dönük, eski moda, modası geçmiş ve sağlıksız' olarak nitelendirilmektedir. Bu eleştirinin savunduğu ikinci nokta şudur: 'bir işin karşılığında bir şey alıyorsanız, bu fedakarlıkla bağdaşmaz'. Hastalarımızın çoğundan daha iyi bir yaşam standardına sahipken, bencilce hareket etmediğimizi iddia etmek zordur. Dolayısıyla Oxford Sözlüğü tarafından tanımlanan fedakarlığın, profesyonellik tanımında bir yeri olmadığı ifade edilmektedir (Harris, 2018).

Postmodernist bir müfredatta özgecilik nasıl işlenmelidir? Nasıl ölçülebilir? Benim için özgeci olmak önemli değil diyen bir öğrenciyi, özgeci değil diye bırakabilir misiniz?

Profesyonellik ile ilgili tanımların ne kadarı hukukla bağdaşır? Etikle sınırı nedir?:

Profesyonellik, geleneksel olarak lonca yasaları üzerinden tanımlanır. Gerçi, şu anda tüm paydaşların istekleri, özellikle sistemin arzuları üzerinden bir tanımlama var. Bu nedenle, ahlaki söylemin yasal olana indirgenmesi kolay değil. Değerler ve davranış kuralları ise yasalar ve yönetmeliklerle korunmadıkça uygulanamaz. Profesyonelliğin öneri ile sınırlı kalmaması için hukuk felsefesi ve hukuk gücünde tartışmalar yapılmasına gerek vardır (Smith, 2006).

Günümüzde iş etik kurulları, araştırma etik kurulları, kurum etik kurulları gibi düzenlemelerle? ayrıca rekabet eden profesyonelliğin müfredattaki yeri ne olmalıdır? Tıp Hukuku ile bağlantısı ya da sınırı nasıl olmalıdır? Tıp eğitimi müfredatında profesyonellik ve etik olarak ayrı müfredatlar mı olmalıdır? İçerikte bir çakışma ya da çelişki var mıdır?

Profesyoneller için dışarda bir hayat var mı?:

Temelde profesyonellik mesleğe bağlılığı, hastaya ve topluma adanmışlığı, onlar için özgeci olmayı gerektirir. Geçmiş zamanlar için oldukça doğal ve doğru olan bu kavramların günümüz yeni nesli için geçerliğini yitirdiği ya da zayıfladığını söylemek mümkündür. Bireyler artık işten öte yaşamın diğer noktalarına odaklanmaktadır. Tıp para kazanılan bir iştir, evet, layığıyla yerine getirmek gerekir, ama o kadar... Artık profesyoneller kendilerinden daha fazla ödün vermek istememektedir. İş ve yaşam arasında denge kurmak geleneksel olan profesyonellik anlayışı ile aslında bağdaşmamaktadır (Namazi, 2018).

Kulağa çok güzel gelen mesleki bağlılık, adanmışlık ve özgecilik gerçekçi midir? Öğrencilerimizden bunları beklemeli miyiz? Peki, ne kadar adanmış olmalılar? Kendilerinden ne kadar vermeliiler? Bir öğrenciye zorla 'kendini adamalısın' diyebilir miyiz? Peki, bir öğrencinin adanmışlığını nasıl ölçeriz? 'Ben adanmış bir hekim olmak istemiyorum', diyen bir öğrenciyi mezun etmeli miyiz?

İnsanlara mı eylemlere mi atıfta bulunulsun?:

Profesyonellik kavramı o kadar geniş ki içinde temel insani değerler de yer almaktadır. Örneğin dürüstlük, saygınlık, özgüven, erdem, onur gibi sözcükleri profesyonel hekim özelliği olarak tanımlamaktayız (Harris, 2018). Peki, biz eğitimciler bu kelimelerin ne anlama geldiğini biliyor muyuz?

Kime erdemli insan deriz? Erdemli olma kriterleri nelerdir? Erdemsiz insan hekim olamaz mı? Bizler bu kelimeleri ifade ettiğimizde eylemlere değil insanlara atıfta bulunuyoruz. Bu doğru mudur? Diyelim ki davranış üzerinden tanımlayacağız; erdemle ilgili profesyonel ve profesyonel olmayan davranış nedir? Herkese göre aynı mıdır? Bu davranışları nasıl bir yöntemle öğrencilere kazandırmalıyız? Onları 'erdemli davranış gösterdi' diye nasıl, nerede, kimlerle değerlendirmeliyiz? Öğrencilere erdemli olun dememeli miyiz? Hekimin dürüstlüğünü sorun diye konuşmamalı mıyız?

Profesyonizmde stereotiplerin hakimiyeti:

Bir ideoloji olarak profesyonelliği sözel ve davranışsal stereotiplerde görebiliriz. İnsanlar bu stereotipler

ile kendi davranışları üzerinde düşünmeye ihtiyaç duymadan bir bağlam içinde hareket ederler, bu elbette ki damgalama için bir araç olarak kullanılabilir. Dahası, bazen kültürel ve sosyal stereotipler kendilerini profesyonellik stereotiplerinin arkasına saklar ve onlardan yararlanır. Kıyafet kodları bunun bir örneğidir. Birçok toplumda, giyim meslek kurları, mesleki mesleklerden ziyade sosyal değerleri temsil eder. Geleneksel profesyonellik anlayışında kıyafet meselesi temel bir konudur (**Namazi, 2018**). Oysa ki günümüz bu stereotipleri reddeder.

Beyaz önlükle sokakta gezmeyin mesajını vermemeli mi? Beyaz önlük giydiğinizde davranışlarınıza dikkat edin demeyelim mi? Başörtülü, uzun tırnaklı ya da uzun saçlı bir öğrenciyi uymayalım mı? Bunlar zenginlik, çeşitlilik diye kabul mü edelim? Ya da hangi sınır bizim için kritiktir?

Profesyoneller üzerindeki baskı:

Sistem profesyonelleri toplumdan ziyade mesleğe fayda sağlamak için etik ve davranış kuralları çerçevesinde bir araca dönüştürmektedir. Günümüz profesyoneli bir yandan mesleğine, diğer taraftan topluma hesap vermesi gereken, sorumlu ve çeşitli yetkinliklerle donanmış süperman misali bir 'süper-insan'dır. Sistem ne yazık ki kaynak, materyal, insangücü ve hakediş gibi konularda bu 'süper-insanı' desteklememektedir. Sistemin düzgün işleyişi profesyonellerin çoğunlukla iç motivasyonu ve temelde korkularını yönetmek üzerinden sağlanmaktadır. Profesyoneller üzerinde giderek baskı artmakta, sistemde ve organizasyonda var olan boşluklar profesyoneller tarafından doldurulup yasaların zayıf yönleri maskelenmektedir. Profesyoneller giderek birbirine benzemeye ve kendilerine dönük artan beklentileri karşılama eğilimini taşımaya başlamıştır (**Namazi, 2018**).

Sistemin öğrencilerden sahip olmasını beklediği özellikler? tıp eğitimcileri tarafından mezun kişinin özellikleri olarak tanımlanmaktadır. Bu durum, profesyonellik tanımını hem sistem üzerinden yaptığımız hem de bizlerin sistemi desteklediği anlamını taşır. Diyoruz ki lider de olun, eğitici de olun, dürüst olun ama bir yandan performans için çok çalışın ... Tıp fakülteleri, mezun hekimler için öylesine kabarık bir profesyonellik listesi yapıyor ki! Öncelikle bizim böylesi bir beklenti içinde olmamız, daha sonra sistemi besliyor olmamız acımasızlıktır. Diğer taraftan, böylesi uzun bir listeyi altı yıllık müfredat içerisinde nasıl vermeyi düşünüyoruz? Müfredatımız giderek şişiyor, öğrettiklerimiz nereye geçiyor? Peki, bunları değerlendirebiliyor muyuz? Bir öğrencinin

dürüst olup olmadığını nasıl tespit edeceğiz? Hangi değerlendirme yöntemi ile? Bireysel bir gelişim sistemi kurarak izlemek en mantıklısı, peki yapabilir miyiz? Birinci sınıfa başlayan öğrenci sayısının 300 olduğu bir fakültede bunu yapabilmek için bizim de süper-eğitimci olmamız gerekir.

Profesyoneller üzerindeki baskı artarken öğrencilere profesyonel olmaları gerektiğini nasıl ve ne şekilde söyleyebiliriz?

Gelenekleri sürdürülem mi, yenilenelim mi?:

Profesyonellik aynı işi benzer standartlarda yapmayı savunur. Bu nedenle, yenilik ve yaratıcılığın ortaya çıkmasına bir şans vermez ve profesyonel bürokrasiye uygun olmayan en küçük değişikliği bile kontrol etmeye çalışır. Profesyonellikte, güven kavramına verilen tüm öneme rağmen, profesyonel kişi kendine çok az güvenir, olabildiği kadar sistem dışında çalışmasına izin verilmez (**Namazi, 2018**). Oysaki sürekli mesleki gelişim, hekimlerin en önemli niteliği olarak tanımlanmaktadır. Öğrencilere kendinizi geliştirin derken ve sistem hep aynı şeyi yapmasını bekliyorsa bu konuda nasıl bir mesaj vermeliyiz?

3.3.2. Modern tıp eğitimi ile postmodern profesyonellik müfredatı arasına sıkışan yeni nesil

Postmodernizm çoğulculuğun ve demokrasinin kurumsallaşmasını, herhangi bir otoritenin ve egemenliğin reddedilmesini ve öğrenenlerde özerkliğin ve kendi kaderini tayinin güçlendirilmesini, değerler eğitiminde en önemli eğitim hedefleri olarak tanımlarlar. Her türlü dogmatizmden kaçınmayı, akışkanlığa ve ilerlemeye dikkat etmeyi ve farklı bilimlerin arasındaki yapay sınırlara muhalefeti, eğitim ilkeleri olarak kabul eder ve eğitimde en önemli prensibin bireysel özgürlük olduğunu vurgular. Tartışma, normları kırma, medya kullanımı ve hedefe ulaşmak için her türlü sistem-merkezliliğine karşı çıkmak gibi yöntemleri benimser. Müfredat tasarlarken çoğulcu bir yaklaşımı vurgulayarak bireysel farklılıklara, sosyo-politik meselelere dikkat çeker ve seçkinciliği önler (**Forghnai ve ark. 2015**).

Tıp eğitiminin yeni bir takım önerileri de postmodernist çerçeveye uygun düşmektedir. Öyle ki tıp eğitiminde öğrencilerin de, eğitimcilerin de çok kültürlü bir ortam içerisinde yer aldıklarını görüyoruz. Avrupa, Afrika ya da Asya'dan farklı kültürlerle sahip çok sayıda uluslararası öğrencimiz var. Sağlık turizmi ile birlikte yine çeşitli kültürlerden hastalarımız var ve öğrencilerimiz bu hasta çeşitliliği ile

karşılaşmaktalar. Çoğulculuk prensibini tıp eğitimi- nin genel kurgusunda da görmek mümkün. Daha önce iyi bir tıbbi bilgi ve beceriye sahip öğrenci hekim olma şartını karşılıyorken, artık onlardan iyi birer lider, eğitici, kendini geliştiren, sağlık savunucusu, iletişimci ve profesyonel hekim olmaları bekleniyor. Yani, yetkinlik tanımlarımız çoğullaştı. Çok eski değil daha on yıl öncesine kadar sadece amfi dersi ve anatomi, histoloji vb. uygulamalar ile eğitim sürdürülürken, artık probleme dayalı öğrenim, simüle standardize hasta, maket üzerinde uygulama, kendi başına öğrenme, mobil öğrenme, ters yüz sınıf gibi çeşitlendirilmiş eğitim yöntemlerimiz müfredatlarımızda yer almakta. Elbette ki sınavlarımız da etkilendi, klasik sınavların yanısıra çoktan seçmeli, doğru yanlış, OSCE, OPSPE, CORE, portfolyo, gelişim gibi yeni sınav çeşitlerimiz var. Ancak moden tıp eğitimi kurgusuna eklektik olarak monte edilen bu yeni uygulamalar, müfredat içeriğinin, öğrenci ve öğretim üyesinin bilişsel ve duyuşsal iş yükünün artmasına neden olmaktadır. Bu 'mış gibi yapılan' bir eğitim ve değerlendirme ortamının küçük bir resmidir sadece.

Nesiller tanımlandı. 1965-1979 arası doğanlar yani X Nesli, kurallara uyumlu, aidiyet duygusu güçlü, otoriteye saygılı, sadık, çalışkan, sabırlılar; en yaşlısı şu anda 55 en genci 41 yaşında. Tıp fakültelerimizde bu nesle ait bir elin parmağını geçmeyecek sayıda öğrencimiz var. Y nesli, 1980-1999 arası doğanlar, bağımsız, özgürlüğüne düşkün, mesai saatlerinde çalışmayı sevmeyen, örgütsel bağlılıkları düşük, rahat para harcamak için iş düşüncesinde olanlar ve kendilerinden farklı düşünenleri eleştiri yağmuruna tutan, bireysel ve otorite tanımayan grup. En yaşlısı 40, en genci 21 yaşında. Son on yıldır bu nesille birlikteyiz. Z nesli, 2000 yılı ve sonrası doğanlar, son üç yıldır bu neslin öğrencileri fakültelerimizde öğrenim görüyorlar. İnternet ve mobil teknolojileri kullanmayı seviyorlar, internet aracılığı ile sosyalleşiyorlar, birden fazla konu ile ilgilenabiliyorlar ancak çabuk tüketiyorlar. Uzun süreli oturumlara dayanamıyorlar, sizi dinlerken aynı anda internette yorum yapıp paylaşıyor, kaynağa giderek teyit ediyor. Halihazırda eğitici olan X nesli için, Z nesli anlaşılması zor kabul edilip bu davranışları nedeni ile 'saygısız' olarak nitelendirilebiliyorlar (Buja, 2019).

Peki, yeni nesil postmodern müfredata hazır mı? Beklediğimiz hedeflere ulaşabilecek uygunluğa halihazırda sahipler mi? Açıkçası emin değilim. Yoğun bir test kültüründen gelmiş, kavramsal çerçeveleri sadece fen ve matematikle doldurulmuş bir

yeni nesil var. Hepsi birer Dr. House olmayı¹ hayal ediyor, ama tıp fakültesinin üçüncü ayında mutsuz yüzler ortaya çıkıyor. Bilişsel ve duyuşsal olarak inanılmaz yükleri var ve bununla baş edebilmek için sadece sınıf geçmeye odaklanıyorlar. Yüksek beklentilere sahipler, ancak buna karşın, düşük özgüvenleri bulunmakta (Namazi, 2018). Profesyonelliği konuşmak üzere tartışmalara zihni açık ne kadar öğrenci bulabiliyoruz?

Tıp Fakülteleri tıp eğitimi süreçlerinde öğrencilere temel bilgi ve beceriyi kazandırmalıdır. Onların süreç içinde profesyonelleşmelerine fırsat vermeli, profesyonellik süreçlerini izleyerek geri-bildirimler ile gelişmelerini desteklemelidir. Bunun yerine, tıp eğitimi bir şekilde zeki, yetenekli, hevesli öğrencilerini artan depresyon, tükenmişlik ve intihar riskine da açık olan bitkin ve mutsuz öğrencilere dönüştürmektedir (Choi, 2019). Bugün X Neslinin eğitimine kıyasla tıp eğitimi çok daha titiz bir süreç ile yürütülmekte ama ne yazık ki öğrenciler için daha travmatik bir süreç yaşanmakta...

Tıp öğrencilerinin bilmesi ve yapabilmesi gerekenler listesi çoğalmaktadır. Öğrencilerden profesyonel, yönetici, bilim adamı, eğitici gibi oldukça kapsamlı yeterlikler beklenmektedir. Bu hedefleri akademik olarak gerçekleştirme baskısı acımasızca. Son derece akıllı ve becerikli olan bu öğrenciler, mesleki kavramsallaştırma açısından en yakın örnek sayılabilecek bir hukuk öğrencisi kadar bile hayatlarını yaşamıyorlar.

Mayo Clinic ve Stanford Üniversitesi'nde 2014 yılında yapılan bir çalışmada, ABD tıp öğrencilerinin %56'da depresyon belirtileri bulunmuştur. Aynı çalışma, tıp öğrencilerinin klinik olarak anlamlı depresyon geçirme olasılığının, benzer yaşta diğer üniversite mezunlarına göre iki ila beş kat daha fazla olduğunu tespit etmiştir. Nitekim, 2016 yılında yapılan bir meta analiz, 47 ülkedeki tıp öğrencilerinin depresyon oranının yüzde 27 ile genel nüfus oranlarından çok daha yüksek olduğunu göstermiştir (Choi, 2019).

Yeni nesil tıp öğrencileri neden doktor olmak istediklerini kolayca unutabilirler: herhangi bir başarısızlık, yorgunluk ya da bitkinliği akranlarına kıyasla yetersizlik belirtisi olarak düşünebilirler. Eğitimci olarak gözlemlerimize göre depresif ya da endişeli olanlar genellikle utanıyorlar, kendi yeteneklerinden şüphe ediyorlar, özgüvenleri sürekli olarak sarılabiliyor. Profesyonel yardım istemek yerine kendilerini saklama ve kendi kendilerine sorunu çözme

ya da baş etme eğilimindedir. Yeni nesil öğrencilerin zekası yüksek olsa da, genellikle uzun metinleri okumaya çok az istek duyuyorlar. Sınıf saati, ters yüz sınıf aktiviteleri, tartışma oturumları gibi aktif öğrenme yaklaşımları kullanıldığında bile, katılım genellikle zayıf oluyor. Öğretim üyeleri ise doğrudan etkileşimi olabildiği kadar en aza indirme gayretindedir (**Buja, 2019**).

Buna biz neden oluyor olabilir miyiz? Öğrenme ortamlarını mı, yüklü içerik mi yoksa değerlendirme sistemi mi buna neden oluyor? Tıp eğitimimize yeniden ve yeniden bakmalıyız. Profesyonel hekimler istiyorsak, profesyonellik ile mükemmelliği özdeşleştiren algıyı tartışmamız gerekecek. Gerçekten çekirdek olan bir çekirdek müfredatı ihtiyacımız var, bu, profesyonellik müfredatımız için de geçerli elbette. Ve bunları öğrencilerimizi unutmadan yapmalıyız; özbakımı ve akıl sağlığı iyi olmayan birinin hekiminiz olmasını ister misiniz?

Tıpta profesyonellik eğitimi dünyada da, ülkemizde de gerçekçi değil. Öğrenciler mezun olduktan sonra karşılaşacakları çatışmaları/ikilemleri yönetecek donanıma sahip değil. Oysa ki öğrencilerin değişen toplumsal normlara dayanma ve etkin bir şekilde uyum sağlama yeteneğine sahip olmalarını sağlamalıyız. Ama bunu nasıl başaracağımızı biz bile bilmiyoruz. Sistemi değiştiremiyoruz, sistem bizi değiştiriyor ve öğrencilere bunlarla baş etmeyi öğretmeyi müfredat içeriği olarak yerleştiriyoruz. Ama nasıl baş edecekleri ile ilgili bir şeyler de söyleyemiyoruz.

Sonuç

Postmodernist bir profesyonellik müfredatı pek çok yönden tıp öğrencilerini geliştirecek, tıp eğitimini zenginleştirecektir. Öte yandan, modernist tıp eğitimi bağlamında postmodern uygulamaların gerçekleştirilmesinin eğitim yönetimi, öğrenci ve eğitici açısından bilişsel ve duyuşsal yükler getirdiğine inanıyorum.

Tıp eğitimi literatürü ağırlık olarak neleri iyi yaptığımızla ilgilenmektedir. Tıp eğitiminde dönüşüm için eleştirel bakış açısını kullanabilmek gerekir. İktidarın ve biz tıp eğitici(m)lerinin tıp eğitimi süreçlerinde nasıl bir etkimiz olduğu hakkında daha fazla farkındalığa ihtiyacımız var. Bir dönüşüm süreci gerçekleşmelidir, aksi takdirde, sistem tarafından stimüle edilen ancak bir yandan da kendini inhibe bir tıp eğitimi sürekli bizimle var olacaktır.

Dipnot

1. Dr. House, 2004-2012 yılları arasında yayımlanan Amerikan yapımı bir tıbbi drama dizisidir. Dizinin ana karakteri Dr. Gregory House (Hugh Laurie), tanı ekibine başkanlık eden, aksi, alaycı bir tıp dehasıdır.

Kaynaklar

Buja, L. M. (2019) *Medical education today: all that glitters is not gold. BMC medical education, 19(1): 1-11.*

Castellani, B., Hafferty, F. W. (2006) *The complexities of medical professionalism. In D. Wear, Aultman, J.M. (Eds.). Professionalism in medicine (pp. 3-23): Boston: Springer.*

Choi, A., M. (2019) *Medical education needs to stop burning out students. Statnews; 19(110): 1-11.*

Ellaway, R. H. (2020) *Postmodernism and Medical Education. Academic Medicine, 95(6): 856-859.*

Forghani, N., Keshtiaray, N., Yousefy, A. (2015). *A Critical Examination of Postmodernism Based on Religious and Moral Values Education. International Education Studies, 8(9): 98-106.*

Hafferty, F. W., Castellani, B. (2010). *The increasing complexities of professionalism. Academic Medicine, 85(2): 288-301.*

Harris, J. (2018) *Altruism: Should it be included as an attribute of medical professionalism?. Health Professions Education, 4(1): 3-8.*

Namazi, H. (2018) *Ten Criticisms on Professionalism. International Journal of Body, Mind and Culture, 5(2): 67-69.*

Rolfe, G. (2001). *Postmodernism for healthcare workers in 13 easy steps. Nurse Education Today, 21(1): 38-47.*

Smith, R. (2006) *Medical professionalism: out with the old and in with the new. Journal of The Royal Society of Medicine, 99: 48-50.*

Swick, H. (2000) *Toward a Normative Definition of Medical Professionalism. Academic Medicine, 75 (6): 612-616.*